

Elżbieta Dziegieć

ROLA ĆWICZEŃ TERENOWYCH W KSZTAŁCENIU SPECJALISTÓW NA PODYPLOMOWYM STUDIUM TURYSTYKI NA UNIWERSYTE- CIE ŁÓDZKIM

LE RÔLE DES EXERCICES SUR LE TERRAIN DANS L'ENSEIG- NEMENT DES SPÉCIALISTES AU COURS POSTDIPLOMIER DU TOURISME À L'UNIVERSITÉ DE ŁÓDŹ

THE ROLE OF FIELD STUDY IN TEACHING SPECIALISTS AT THE AFTER-GRADUATE STUDY OF TOURISM AT ŁÓDŹ UNIVERSITY

Jedną z form uniwersyteckiego kształcenia kadr na potrzeby turystyki są studia podyplomowe. Podyplomowe Studium Turystyki na Uniwersytecie Łódzkim funkcjonuje od 1977 r. Obowiązują je więc zasady kształcenia uniwersyteckiego, do których m. in. należy ogólny, interdyscyplinarny profil.

Podyplomowe Studium Turystyki (PST) prowadzone jest systemem studiów zaocznych z przeznaczeniem dla osób, które uprzednio ukończyły wyższe studia na różnych kierunkach – zarówno uniwersyteckich jak i zawodowych – a następnie profesjonalnie lub społecznie związały się z działalnością turystyczno-wypoczynkową. Studium funkcjonujące przy Instytucie Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni (IGEiOP), ma charakter doskonalenia i aktualizacji wiedzy w zakresie turystyki. W jednostce tej zajęcia prowadzone są w dwóch kierunkach – nauczycielskim oraz zawodowym – przeznaczonym dla pracowników biur, instytucji turystycznych, działów socjalnych, ośrodków wypoczynkowych, administracji państwowej, itp.

Program kierunku nauczycielskiego, z dużym ładunkiem wiedzy krajoznawczej, przygotowuje do prowadzenia wśród młodzieży prawidłowo zorganizowanej działalności turystycznej oraz rozbudzania zainteresowań krajem ojczystym.

Program drugiego kierunku nastawiony jest głównie na aktualizację wiedzy zawodowej, a zwłaszcza na prawidłową organizację i zagospodarowanie czasu wolnego.

PST ma charakter interdyscyplinarny. Semestr pierwszy obejmuje blok przedmiotów podstawowych, nieodzownych w wykształceniu ogólnym z turystyki. W semestrze drugim większość zajęć odbywa się w grupach specjalizacyjnych. Po semestrze pierwszym odbywają się 12-dniowe ćwiczenia terenowe.

Słuchaczami Studium są absolwenci różnych uczelni, głównie uniwersytetów oraz akademii wychowania fizycznego, w mniejszym zaś stopniu politechnik, akademii rolniczych i innych.

Wśród osób, które dotychczas ukończyły zajęcia na Studium (I–XV kurs), najlichnieszą grupę stanowili absolwenci kierunków geograficznych (26,7%), wychowania fizycznego (17,4%), pedagogiki (10,6%), matematyczno-fizyczno-chemicznych (7,1%), różnych kierunków ekonomicznych (6,4%), a także politechnicznych (5,3%), oraz wydziałów historycznych (4,6%) i filologicznych (4,6%). Inne dyscypliny, takie jak: prawo, socjologia (2,4%), nauki biologiczne (3,0%), kulturalno-oświatowe, nauki polityczne, wychowanie techniczne były reprezentowane w mniejszym stopniu. Wspomnieć należy, iż słuchaczami Studium byli także absolwenci astronomii, teologii, filozofii.

Zdecydowana większość słuchaczy Studium to nauczyciele szkół podstawowych i średnich (65,0%). Z instytucji i organizacji turystycznych rekrutowało się 18,0% uczestników, natomiast 17% stanowiły osoby pracujące w innych zakładach pracy (przemysłowych, usługowych).

Słuchacze Studium pochodzili z 34 województw. Najlichnieszą grupę stanowili mieszkańcy Łodzi i województwa łódzkiego (34,1%). Z województwa katowickiego pochodziło 9,7 ogółu uczestników Studium, z białostockiego – 6,4%, z gdańskiego – 5,1%, z kieleckiego – 4,4%, z piotrkowskiego – 4,4%, z płockiego – 3,6%, z bielskiego – 3,3%.

Charakterystyki słuchaczy Studium przytoczono celowo. Bardzo zróżnicowany profil wykształcenia wyższego nie pozostaje bowiem bez znaczenia w doborze programu i treści nauczania, zarówno w murach uczelni, jak i podczas ćwiczeń terenowych. Charakter i specyfika ćwiczeń terenowych winna do nich nawiązywać i je uwzględniać.

Ćwiczenia terenowe miały za zadanie realizację trzech podstawowych celów, jakimi były:

- kompleksowe poznanie walorów turystycznych regionu, w którym odbywały się zajęcia;

- poznanie zasad, a także ćwiczenie praktyczne pilotażu i przewodnictwa;
- zapoznanie się z prawidłową organizacją imprezy turystycznej.

Szczegółowe poznanie regionu odbywało się poprzez dwie formy:

1. Wycieczki autokarowe i piesze, na które przeznaczano 2/3 czasu trwania praktyk. W ich trakcie słuchacze na wyznaczonych trasach pełnili obowiązki pilotów i przewodników. Po zakończeniu każdego dnia imprezy osoba prowadząca ćwiczenia dokonywała szczegółowej oceny merytorycznej, zawodowej i technicznej.

2. Zadania badawcze wykonywane przez słuchaczy (1/3 czasu trwania praktyk). Tematy tych zadań wiązały się ze specyfiką regionu i najczęściej dotyczyły:

- funkcji turystycznych obszarów lub miejscowości;

- przemian wsi pod wpływem turystyki;
- zagospodarowania turystycznego (miejscowości, otoczenia jezior, rzek, kanałów);
- opracowania merytorycznego odcinka szlaku turystyki pieszej, szlaku wodnego, itp.

Uczestnicy tych ćwiczeń pracowali w grupach 2-, 3- lub 4-osobowych. Realizacja zadań wymagała zebrania odpowiednich materiałów w instytucjach i placówkach turystycznych, przeprowadzenia inwentaryzacji, wywiadów, itp. Kształciła także umiejętność opracowań statystycznych, kartograficznych, analizy logicznej oraz poprawnego wnioskowania. Była to próba poznania i przyswojenia sobie metod badawczych wykorzystywanych później w pracach dyplomowych. W oparciu o zebrane materiały słuchacze prezentowali własne, często ciekawe propozycje, zwłaszcza odnośnie do zagospodarowania turystycznego.

Trzecią formą realizacji podstawowego celu ćwiczeń były wizyty w instytucjach turystycznych oraz biurach planowania przestrzennego. W tych ostatnich słuchacze zapoznawali się z planami rozwoju miejscowości, na terenie których przebywali oraz planowaną rolą turystyki. Była to konfrontacja własnych przemyśleń i wizji odnośnie do zagospodarowania turystycznego, znaczenia turystyki w aktywizacji terenu z zamierzeniami władz lokalnych.

Ćwiczenia kończyły się seminarium, na którym słuchacze prezentowali przygotowane przez siebie opracowania. Ta forma pozwalała na bardzo szczegółowe zapoznanie się wszystkich uczestników zajęć z problemami regionu. Na marginesie należy dodać, iż materiały te były często wykorzystywane w pracy dydaktycznej oraz naukowej pracowników Zakładu.

Zajęcia terenowe wymagały wcześniejszego ich przygotowania zarówno ze strony prowadzących, jak i uczestników. Słuchacze otrzymywali – na kilka tygodni przed rozpoczęciem zajęć – szczegółowe programy, imienne zadania, literaturę itp. Przygotowane były odpowiednie mapy w skalach umożliwiających realizację zadań badawczych. Na właściwe przygotowanie ćwiczeń zwracało się dużą uwagę, bowiem od jakości przygotowania zależał sukces zajęć.

Ćwiczenia terenowe na Podyplomowym Studium Turystyki przeprowadzane były w kraju oraz w państwach należących do byłego bloku europejskich krajów socjalistycznych. Te ostatnie organizowane były głównie w pierwszych latach funkcjonowania Studium (1978 – Bułgaria, 1979 – Czechosłowacja, 1980 – Węgry, 1981 – Rumunia). W latach późniejszych, ze względu na koszty, zrezygnowano z wyjazdów zagranicznych. Jedynie w 1989 r. – kurs XIV odbył 6-dniowe ćwiczenia na terenie byłej NRD. Wyjazdy zagraniczne miały charakter głównie wycieczek krajoznawczych, w czasie których słuchacze zapoznawali się z podstawowymi walorami miejscowości czy obszarów oraz odbywali ćwiczenia z pilotażu i przewodnictwa. Uczestnicy zajęć brali także

udział w spotkaniach z kierownictwem biur i instytucji turystycznych w tych krajach. Pozwoliło to na zapoznanie się z funkcjonowaniem wizytowanych placówek.

Zdecydowana większość zajęć terenowych odbywała się na obszarze Polski. Terenami ćwiczeń były najczęściej regiony słabo spopularyzowane wśród społeczeństwa, często atrakcyjne przyrodniczo, należące do ciekawych głównie ze względu na przenikanie się różnych kultur, tereny na które stosunkowo późno wkroczyła masowa turystyka, o niewielkim ruchu turystycznym i słabo wykształconych funkcjach turystycznych.

W dotychczasowej działalności Studium ćwiczenia terenowe przeprowadzone zostały na terenie regionów:

- górskich: sądeckiego, żywieckiego i bieszczadzkiego;
- pojeziernych: suwalsko-augustowskiego, olsztyńskiego, kościerzyńsko-kartuskiego, drawsko-szczecinieckiego, myśliborsko-barlineckiego i łagowskiego;
- wyżynnych: roztoczańskiego;
- nizinnych: doliny Pilicy.

Znaczna część obszarów ćwiczeń terenowych objęta była ochroną przyrody (parki narodowe, krajobrazowe).

Reasumując należy stwierdzić, iż słuchacze w czasie trwania zajęć mieli okazję poznać szczegółowo jeden z atrakcyjnych, ale mało powszechnie znanych i spopularyzowanych regionów. Jest to ważny element w kształceniu zarówno nauczycieli, jak i praktyków. Teren ten, dokładnie poznany, był często wykorzystywany w późniejszej pracy zawodowej absolwentów Studium. Wyniki przeprowadzonej w 1989 r. ankiety wśród słuchaczy I–XIII kursu wykazały, iż 44,6% absolwentów powróciło na tereny ćwiczeń, organizując tam różne imprezy turystyczne. Poza tym znajomość i zdobyte wiadomości były wykorzystywane na lekcjach lub zajęciach kółka geograficznego, a także polecano znajome tereny innym nauczycielom jako teren do organizacji imprez turystycznych.

Na zakończenie należy podkreślić, iż ćwiczenia terenowe – poza stroną poznawczą – wyrabiały u ich uczestników umiejętności zawodowe: prawidłowy pilotaż, przewodnictwo, a także umiejętności kojarzenia zjawisk, dostrzegania problemów oraz konsekwencji, które niesie ze sobą rozwój turystyki na danym terenie. Spełniają więc one bardzo ważną rolę w edukacji turystycznej.